

از قرآن چه می دانیم و تکالیف ما در قبال آن

<?xml encoding="UTF-8">

الف - پیرامون جایگاه قرآن

1 - برتری های کلامی و معنوی قرآن

قرآن کلام خداست و بارقه های امیدبخش آن در رگ عالم جاری است، سخن از فیروزه کلامی است که برخاسته از حنجره ملکوت سموات و خود نشانه ای از حقایق و کمالات است. کلامی جوشیده از چشمه سار آفرینش و متصل بدریای حقیقت که ما در این شوره زار دنیا به تکاپوی آن بسر می بریم. یکی از اصول برتری قرآن همین است که مستقیماً از جانب خدا و توسط فرشته وحی الهی بر قلب پاک رسول خدا (ص) نازل شده و کلام خداست که تا کنون نیز خدشه و تحریفی در آن ایجاد نشده است. «انا نحن نزلنا الذکر و انا له لحافظون (1) و نیز از آن جهت که برنامه کامل سعادت بشری و راه هدایت انسانهاست و نیز از جهات دیگر بر سایر کتب آسمانی دیگر برتری دارد. بر همین اساس در میان پیروان سایر ادیان نیز از احترام خاصی برخوردار است. علاوه بر آن قرآن، دارای ظاهری زیبا و در عین حال معانی ژرف و عمیقی دارد. و سرچشمه های علوم عالم در آن نهفته و از حقایق ناگفته و کنه عالم برخوردار است. درواقع روح و معنای وسیع آن در قالب کلمات يك کتاب نمی گنجد بلکه فراتر از قالب الفاظ است.

حرف قرآن را مدان چون ظاهر است زیر ظاهر باطنی هم قاهر است. «مولوی»

- قرآن بلیغ ترین و شیواترین کلام است و اعجاز قرائت و شیوایی کلام آن تاثیر شگرفی بر روح و جان قاری و مستمع می گذارد پیامبر اکرم (ص) در این باره فرمودند:

«اصدق القول و ابلغ الموعظه و احسن القصص کتاب الله». (2) ما اگر به آیات قرآن قدری با دقت و تأمل بنگریم و به ماورای آن بیندیشیم به حقائق نورانی اش دست خواهیم یافت و عظمت الهی را در کلامش بخوبی درک خواهیم کرد.

2 - هدایت گری

قرآن از این جهت که سخن خداست، حامل آثار وضعی و هدایت بخش دارد و نفوذ آن بر قلبها بسیار است. خداوند قرآن را برای هدایت بشر نازل کرده و در آن طریق هدایتش را تجلی ساخته است چنانچه پیامبر اکرم (ص) فرموده است: «و لقد تجلی الله فی کلامه و لكنهم لا یبصرون» (3) خدا با تحقیق در کلام خود تجلی یافته اما بشر آن را بخوبی درک نمی کند.

قرآن چراغ راه هدایت بشر برای همه زمانها و برای همه نسلهاست بنابراین باید بیش از پیش بکوشیم تا از هدایت های آن بهره مند شویم و در کنار آن از همه امتهای پیشینی بگیریم و لحظه ای از این چراغ روشنگر و هدایت بخش غافل نگردیم. قال رسول الله (ص): اذا التبت علیکم الفتن کقطع اللیل المظلمه فعلیکم بالقرآن. (4) قرآن مبتنی بر شیوه های نصیح و موعظه حسنه و بلاغت مبین نازل شده است چنانکه امام صادق (ع) فرمودند: «ان هذا القرآن فیه منادی الهدی و مصابیح الدجی» (5) در قرآن راهها و شیوه های صحیح هدایت بخشی و انوار هدایت بشری وجود دارد. و آن کس که قول خدا را راهنمای خود قرار دهد، استوارترین راه هدایت رایافته است. اهمیت

این بعد از قرآن بحدی است که نه تنها از ما خواسته شده است به قرآن رجوع کنیم و بدان تمسک جوئیم بلکه از توجه به غیر آن نیز منع شدیم چنانکه امام رضا (ع) فرمودند: «لاتطلبوا الهدی فی غیر القرآن قتلوا» (6). در غیر از قرآن هدایت نجوید که گمراه خواهید شد. شرط بهره‌مندی از قرآن این است که به آن سهل و سبک ننگریم و سعی کنیم به همه ابعاد هدایتگری اش پی ببریم همانطور که ه امام علی (ع) با توجه به اقوام بودن بعد هدایت قرآن می‌فرماید: «من اختار قول الله دليلاً فهدى الى اللتي هي اقوم» (7) هرکس که فرموده خدا را دلیل راه خود قرار دهد پس به طریق اقوم هدایت خواهد شد. بنابراین آیات «ذلك الكتاب لاريب فيه هدى للمتقين» (8) و «ان هذا القرآن يهدي للتي هي اقوم» (9) نیز به همین بعد مهم قرآن اشاره دارند.

3 - جامعیت

قال الله تعالى: «و نزلنا عليك الكتاب تبیاناً لكل شيء». (10) ما بر تو کتابی نازل کردیم که بیانگر همه چیزهاست. در قرآن علم اولین و آخرین و آنچه که بشر در دوران عمر خود با آن روبرو می‌شود و بدان نیازپیدامی کند نهفته است. یعنی علوم اعصار گذشته و آینده، همه در قرآن جمع است و از آنجا که آیات آن برگرفته از علوم آسمانی است، بنابراین هرکس در هر زمانی که تفسیر خاصی از آن ارائه نماید، فصل الخطاب آن بحساب نمی‌آید. چنانکه پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «من اراد الاولین و الآخرين فليثور القرآن» (11). هرکس بخواهد علم اولین و آخرین را دریابد پس بقرآن رجوع نماید.

هرکسی از ظن خود شد یار من

از درون من نجست اسرار من

علاوه این آیات «و ما فرطنا فی الكتاب من شيء» (12). و «لا رطب ولا یابس الی فی کتاب مبین». (13) و آیات مشابه آنها در قرآن به همین بعد جامعیت و کمال علمی و معنوی آن اشاره دارند. و کلمات «لا یعلمون» و «لا یفقهون» در قرآن بدان معناست که بشر به کنه و معنای قرآن نخواهد رسید. همانطور که حضرت علی (ع) فرمودند: «ما من شيء الا و علمه فی القرآن و لكن عقول الرجال یعجز عنه». (14) یعنی هیچ چیزی در عالم وجود ندارد مگر آنکه علمش در قرآن است و لیکن عقول بشر از درک آن عاجز است.

ب - وظایف ما:

1 - فراگیری قرآن

قال علی (ع) «تعلموا القرآن فانه احسن الحديث و تفقهوا فيه فانه ربيع القلوب». (15) قرآن را فرا بگیرید که برترین کلام است. و در آن بیندیشید که بهار قلبهاست.

بعد از شناخت جایگاه و درک فضائل قرآن لازم است که به فراگیری صحیح علوم آن بپردازیم. چرا که قرآن محور اساسی دین و کتاب قانون الهی است و بر هر مسلمانی لازم است که در راه فراگیری آن بکوشد دراین باره امام صادق (ع) فرمودند: «ینبغی للمؤمن ان لا یموت حتی یتعلم القرآن او یکون فی تعلمه». (16) شایسته است که مسلمان مومن از دنیا نرود مگر آن که قرآن را فرا گرفته و یا در حال فراگیری آن باشد... علاوه بر فراگیری قرآن وظیفه تعلیم آن بدیگران نیز بر گردن ماست چنانکه پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «خیرکم من تعلم القرآن و علمه». (17) بهترین شما کسی است که قرآن را فرا گیرد و به دیگران نیز بیاموزد...

و این نه بعنوان یک حق بلکه یک تکلیف برای مسلمان تعیین شده است تا در راستای فرادهی قرآن به دیگران نیز

کوشا باشد.

2 - تلاوت قرآن

قال رسول الله (ص): «افضل العبادۀ قراءۀ القرآن». (18) برترین عبادات قرائت صحیح قرآن است. بعد از فراگیری قرآن نوبت به قرائت آن می‌رسد زیرا فراگیری مقدمه‌ای است برای عمل نیکوی قرائت و نیز تلاوت قرآن در همه حال. البته محدود کردن قرائت قرآن به مجالس ختم و استخاره و یا ترك تلاوت بجهت سبك شمردن آن عملی است که مورد غضب خداوند واقع می‌شود چنانکه حضرت رسول (ص) فرمودند: «عليك بتلاوة القرآن على كل حال». (19)

3 - استماع قرآن

قال الله تعالى، «و اذا قرى القرآن فاستمعوا له و انصتوا لعلكم ترحمون». (20) هرگاه که قرآن خوانده می‌شود به آن از دل و جان گوش فرا دهید و سکوتی همراه با تدبیر پیشه کنید باشد که مورد رحمت قرآن قرار بگیرید. استماع قرآن در کنار قرائت آن ارزش والائی دارد. و این برای کسانی که از نعمت علم به آن برخوردارند لازم است. البته دیگران نیز می‌توانند با گوش دادن به تلاوت قرآن در ثواب تلاوت آن شریک شوند. از آنجا که استماع در لغت بمعنی گوش فرا دادن با دقت و تدبیر است قاری و یا مستمع هر کدام موفق به تدبیر در آن شوند، به هدف آن یعنی همان درك حقیقت نزدیکتری شوند. پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «قاری القرآن و المستمع له فی الاجر سواء». (21) چو قرآن بخوانند دیگر خموش به آیات قرآن فرا داد گوش

4 - تدبیر در قرآن

از دیگر وظایف ما در برابر قرآن تدبیر در معنای آن است و خداوند نیز فلسفه نزول قرآن را بر همین محور بیان فرموده است «کتاب انزلناها مبارکاً لیدبروا آیاته و لیتذکروا اولوالالباب». (22) قرآن کتاب مبارکی است که ما آن را نازل کردیم تا همه در آیاتش اندیشه کنند و دانایان و دانایان از آن پندگیرند.... تدبیر در قرآن از امور لازم و ضروری است و چون در راستای درك معنای قرآن است زمینه را برای عمل به آن فراهم می‌سازد. و باید دانست که روح والای قرآن بدون تدبیر در آیان بدست نمی‌آید چنانکه حضرت علی (ع) فرمودند: «الا لاخیر فی قراته لیس فیها تدبیر». (23) قرائت بدون تدبیر لقلقه‌ای بیش نیست اگرچه ثواب و بهره خاص خودش را در بر دارد اما کامل نیست و به هدف منتهی نمی‌شود. چرا که تلاوت، مقدمه درك قرآن است و درك آن نیز بدون اندیشیدن حاصل نمی‌شود. مسئله تدبیر نکردن حکایت کسانی است که خداوند درباره آنها می‌فرماید: «افلا یتدبرون القرآن ام علی قلوب اقفالها». (24) آیا (منافقان) در آیات قرآن اندیشه نمی‌کنند یا بردل‌هایشان خود مهر (جهل و نفاق) زده اند.

5 - عمل به قرآن

اصل برجسته و هدف غایی نزول قرآن و تعلم و قرائت و همچنین تدبیر در آن همه و همه برای عمل است چنانکه خداوند می‌فرماید: «هذا الکتاب انزلناه مبارکاً فاتبعوه». (25) این کتاب را مبارک نازل نمودیم پس، از آن تبعیت نمائید... و لذا کسانی که به قرآن عمل نمی‌کنند و تنها به قرائت آن اکتفاء می‌کنند، در واقع به شان و مقام والایش

بی‌احترامی کرده اند...! امام صادق (ع) درباره نتیجه کارچنین افرادی می‌فرماید: «رب تالی القرآن و القرآن یلعنه» (26) چه بسا تلاوت کننده قرآن که قرآن لعنتش می‌کند... وقتی از حضرت سؤال شد آنان کیانند فرمود کسانی که قرآن را می‌خوانند اما به آن عمل نمی‌کنند به تعبیر امام صادق (ع) قرائت قرآن بدون عمل به آن بمثابة تمسخر نسبت به آیات آن است چنانکه می‌فرماید: «من قراء القرآن من هذه الامة ثم دخل النار فهو ممن كان يتخذ بآيات الله هزوا» (27) کسی که قرآن را بخواند ولی به آن عمل نکند به آتش دوزخ دچار خواهد شد چرا که گوئی در دنیا به تمسخر قرآن مشغول بوده است.

6 - کشف حقیقت قرآن

لزوم سخن گفتن از حقیقت قرآن به هدف آرمانی نزول آن برمیگردد چرا که قرائت و تلاوت قرآن بدون درک معنی و مفهوم و حقیقت آن بی‌فایده است و عملاً زمینه را برای عمل به آن فراهم نمی‌سازد. به همین خاطر آنان که اهل قرآنند باید در راستای کشف حقیقت آن و نیز تفهیم آن به دیگران بکوشند و حقیقت آن را از برای مردم منکشف سازند، البته باید دانست که علم راسخ قرآن و تاویل و تفسیر آن در نزد اهل بیت (ع) است. بنابراین نمی‌توان بدون بهره‌گیری از چشمه‌های جوشان کلام و علوم آسمانی آنها به حقیقت قرآن دست یافت. چنانچه امام باقر (ع) فرمود: «ان ما اوتینا تفسیر القرآن و احکامه» (28) از جمله علومى که به ما داده شده همانا علم تفسیر قرآن و احکام آن است. امام صادق (ع) نیز فرمودند: «نحن الراسخون فى العلم و نحن نعلم تاويله» (29) ما بحق راسخان در علم تفسیر قرآنیم و ما تاویل آیات آن را بخوبی می‌دانیم.

7 - حفظ کردن آیات قرآن

حفظ کردن قرآن در دو مفهوم بکار می‌رود: یکی محافظت از حریم قرآن و دیگری حفظ آیات آن. مراد مانیز در این مطلب نوع دوم آن است. قال رسول الله (ص): «لا یعذب الله قلباً وعى القرآن» (30) خداوند قلبی را که قرآن را در خود جای داده عذاب نمی‌کند. حفظ کردن قرآن و آیات نورانی آن فکر و ذهن و چشم دل بشر را روشن می‌سازد و ذکر و یاد الهی را در دلها دوام می‌بخشد و نیز به انسان توفیق رشد و آشنائی با حقایق و معارف آسمانی آن عطا می‌کند چرا که آیات قرآن با آن روح وسیعش در ذهن افراد جاری می‌شود و بفرموده امام صادق (ع) توفیق عمل به آن رانیز برای افراد بیشتر فراهم می‌سازد.

«الحاقط بالقرآن و العامل به مع السفره الکرام البرره» (31) در این روایت حفظ قرآن با عمل نمودن به قرین هم بیان شده اند. یعنی حافظ قرآن و عمل کننده به آن با سفیران طریق کرامت الهی همراه خواهد بود. علاوه بر این خود حفظ کردن قرآن دارای ارزش و اجر شایسته‌ای است چنانکه امام صادق (ع) فرمودند: «ای الذی یعالج القرآن و یحفظه بمشقه منه و قله حفظ له اجران» (32) کسی که قرآن را با مشقت و تحمل سختی حفظ می‌کند، دو اجر در پیش دارد یکی اجر نفس کار است و دیگری اجر توفیق عمل ...

حافظان حقیقی قرآن همان عاملان به آنند که پیامبر اکرم (ص) آنها را برترین گروه امت خویش بیان فرموده است: «اشراف امتی حمله القرآن» (33). و این گروه وارسته اگر حفظ کردنشان با درک مفاهیم و روح والای قرآن و نیز عمل به آن همراه باشند اهل بهشت خواهند بود چنانکه پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «حمله القرآن عرفاء اهل الجنة» (34) حاملان قرآن عرفاء اهل بهشت خواهند بود.

ج - آداب و آثار تلاوت قرآن کریم

در ابتدای بحث ضروری است که پیرامون اهمیت قرائت قرآن به بیان روایتی از پیامبر اکرم (ص) بپردازیم که فرمودند: «إذا أحب أحدكم أن يحدث ربه فليقرء القرآن» (35) هرکس از شما بخواهد که با خدای خود سخن بگوید پس قرآن بخواند. قرآن کلام خدا و روح و جان انسان ها مانوس است و قرائت آن در واقع طریق گفتگو با خداست چنانکه در حال تلاوت گوئی صدای وحی را می شنوی که با تو سخن می گوید و تو در خود احساس تقرب و انس بخدا می کنی. و با تلاوت کلام خدا گوئی با او به زمزمه نشسته ای. بنابراین لازم است که نسبت به این نعمت بزرگ الهی دقت و توجه خاصی داشته باشی و هیچگاه چنین فرصت با او بودن را از دست ندهی..

الف - آداب باطنی

1- حضور قلب

از جمله آداب باطنی تلاوت قرآن، حضور قلب و آمادگی کامل برای ورود به قرآن است. آرامش فکر و فراغت روح از هر تشویش و تخیلات دنیوی برای درک قرآن و انس با آن بسیار ضروری است. علاوه بر این خلوص نیت که برای هر عملی موازنه نیکوست برای تحقق قرائت والا نیز امری ضروری می نماید. چرا که عمل با ریا هرچند نیکو باشد ماجور و مقبول نخواهد بود. بنابراین کسی که برای خود نمائی و هنرنمائی و یا نیت دیگر، صرفاً به قرائت زیبای قرآن اکتفا نماید ثوابی نخواهد برد و به روح وارسته قرآن و معنویت والای آن نیز دست نخواهد یافت. براساس روایت مشهور "افضل الاعمال اخفاها" تاکید شده است که قرآن را مخفیانه بخوانید تا از هرگونه شائبه ریا بدور باشید. چرا که اصل جهد در تلاوت کردن مربوط است به نوع قرائت آشکار در آن که هم بفرموده پیامبر اکرم (ص) اخلاص می خواهد. و لذا برای در امان ماندن از وارد شدن خدشه ریا در دل بهتر است قرآن را مخفیانه و آرام تلاوت کنیم چنانکه پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «فضل قراءة السر على قراته العلانية كفضل الصدقة السر على الصدقة العلانية» (36) برتری قرائت مخفیانه بر آشکارا بسان برتری صدقه سری است بر صدقه آشکار.

2 - تدبر در قرآن

قال علی (ع): «تدبروا آیات القرآن و اعتبروا به فانه ابلغ العرابه» (37) در آیات قرآن تدبر کنید و از آن عبرت بگیرید که همانا برترین و شیواترین کلام عرب است.

تدبر در قرآن بمعنای مطلق خود بحث مفصل و جداگانه ای رامی طلبد و مادر این مختصر تنها به درک معنای قرآن همزمان با تلاوت آن می پردازیم. چرا که اصل سهولت و شیوایی در کلام قرآن برای تحقق همین امر و درک معنای آن بنا نهاده شده است. چنانکه خداوند فرمود: «ولقد يسرنا القرآن للذكر فهل من مدكر» (38) ما قرآن را برای گفتگو با خدا آسان کردیم آیا اهل اندیشه ای هست؟ تلاوت قرآن مادام که با درک معنا و تدبر همراه باشد همواره عامل نورانیت قلب افراد و در نهایت هدایت عامه خواهد بود.

3 - ادا کردن حق آیات

از جمله آداب تلاوت، رعایت حق آیات و تناسب تلاوت با معنای آیات است. این امر برای هرچه بهتر شدن تلاوت و صحت و ارتقای کیفیت آن لازم است. تنزیه و تسبیح نزد آیات رحمت و قرائت آن با لحنی شاد و زیبا و نیز لحنی حزین در مقابل آیات عذاب و دوزخ و نعمت همراه با تباهی و استعاذه بخدا از جمله این حقوق است که باید اداء شوند. محزون بودن قاری به این است که معنای قرآن را درک کند و با حزنی که بارقه نزول قرآن است به تلاوت آن بپردازد. چنانکه پیامبر اکرم (ص) فرمود: «ان القرآن نزل بالحزن و فاذا قرأتموه فابكو فان لم تبكوا فتباكوا» (39)

قرآن با حزن نازل شده پس آنگاه که قرائت می‌نمایید بگرئید و یا تبکی کنید.

ب - آداب ظاهری

1 - طهارت و نزاکت در پیشگاه قرآن

قال الله تعالى: «انه القرآن مجید فی کتاب مکنون لا یمسه الا المطهرون».(40) طهارت مقدمه ورود به هر عبادت و شرط تحقق آن است. با وضو بودن و طهارت از خبث و دنث دو مقدمه اصلی هر عبادت و شرط ورود بقرائت قرآن است در صورت نداشتن این شرائط حتی دست زدن به آیات قرآن و نیز در صورت جنابت قرائت بیش از هفت آیه حرام است.. بنابراین وضو که خود نور است در محضر قرآن که بیت وحی الهی است التزام عملی دارد. بقول شاعر:

اول برو تو خانه دل را فرو روب و آنگه بیا با عاشقان همخانه شو

علاوه بر اینها رو به قبله نشستن و با ادب بودن و زانو زدن در محضر قرآن و نیز آراستگی باطنی و طاهر بودن و حفظ نزاکت وقتی که درکنار قرآن هستیم از دیگر اصول و شرایط اولیه و مقدمات اقدام به قرائت قرآن است.

2 - استعاذه و تسبیح و تسمیه

از جمله آداب ظاهری ورود به قرائت قرآن استعاذه یعنی پناه بردن بخدا از شر شیطان رجیم است. همانطور که

خداوند در قرآن تاکید فرموده است: «فاذا قرأت القرآن فاستعذ بالله من الشیطان رجیم».(41)

پس آنگاه که خواستی به قرائت قرآن بپردازی به خدا از شر شیطان پناه ببر. بیان اذکار وارده و ادعیه ماثوره نیز قبل از تلاوت لازم است تا آمادگی کامل برای ورود به قرآن در فرد ایجاد شود. و یکی از آن دعاها این است. «اللهم بالحق اترلته و بالحق نزل اللهم عظم رغبتی واجعله نوراً بصری و شفأاً لصدری».

بعد از آن ذکر تسمیه و گفتن "بسم الله الرحمن الرحيم" است که جزء سوره محسوب می‌شود بجز در سوره براءت.

امام صادق (ع) در این باره فرمودند: «اغلقوا ابواب المعصیه عند التلاوه بالاستعاذه و افتحوا ابواب الطاعه

بالتسمیه».(42) هنگام تلاوت درهای معصیت را با استعاذه از شیطان بر خود ببندید و درهای رحمت را با ذکر خدا بر خود بگشائید.

3 - تلاوت از روی مصحف

از جمله آداب ظاهری و اصول مؤکد در تلاوت قرآن، قرائت از روی مصحف است تا هم از خطاها و اشتباهات

احتمالی و دغدغه‌هایی که به ذهن تالی‌طور می‌کند دور باشیم و هم از پاداش و اجر جداگانه‌اش بهره‌مند شوم.

در روایات نیز بر قرائت از روی مصحف بسیار تاکید شده است تا چشم انسان با آیات آن جلا یابد و در قلب او

نورانیت خاصی ایجاد شود. وقتی از حضرت رسول (ص) سؤال شد که بهره دنیوی چشم ما در چیست؟ فرمودند "نگاه کردن به مصحف شریف و قرائت از روی آن".

4 - تلاوت قرآن با صوت و لحن

قال رسول الله (ص): «زینوا القرآن باصواتکم ثم قال، ما اذن الله لشئ اذنه لحسن الصوت بالقرآن».(43) قرآن را

با صوت زیبایان زینت بخشید که خدا بر هیچ چیز باندازه آن اذن و تاکید نفرموده است. خداوند هر نعمتی را برای

استفاده خاصی به انسان عطا کرده است و صدای نیکو را به او بخشید تا با آن به تلاوت قرآن بپردازد نه برای

همراهی باموسیقی و ساز مهیج .. اصولاً صدای زیبا نعمتی است که برای تلاوت قرآن به انسان داده شده

است. زیرا قرآن که خود به صورتی نیکو نازل شده است شایسته صدای نیکونیز هست و صدای نیکو جلوه و زیبائی

خاصی به تلاوت می‌بخشد و بر طنین جان مستمعان می‌نشیند.

از سوی دیگر قرائت قرآن با صدای زیبا و رسا و صوت و لحن مناسب، افکار و اذهان غافلان را بخود جلب می‌کند و خفته‌ها را از خواب غفلت بیدار می‌سازد و طنین زیبای آن جان و دل مشتاقان را می‌نوازد. پیامبر اکرم (ص) از فردی که قرآن را بلند تلاوت می‌کرد (البته برای آگاهی ما) علتش را پرسیدند. آن فرد جواب داد تا خفته‌ای را بیدار سازم و شیطان را از خود دور نمایم. آنگاه حضرت فرمود بسیار نیکوست اما نیتی خالص می‌طلبید. (هدف بیان اهمیت اخلاص است)

5 - قرائت با ترتیل به مقتضای حال

از ضروریات درک قرآن و انس با آن قرائت همراه با هدوء و آرامی و نیز تلاوت باندازه است. چنانکه در روایات نیز تاکید بر کمیت و زیاد خوانی قرآن نشده بلکه به کیفیت آن توجه شده است و اصولاً جزء به جزء شدن قرآن توسط حضرت علی (ع) برای حصول همین امر تحقق یافته است. امام صادق (ع) نیز طبق روایتی حد تلاوت را در هر بار حداکثر پنجاه آیه تعیین فرموده‌اند.

و لذا تاکید بر قرائت با ترتیل که در قرآن نیز آمده است «و رتل القرآن ترتیلاً». (44). بر همین اساس است تا فرصت تدبر در آیات و درک معانی و کسب روح معنوی آن برای قاری و مستمع ایجاد گردد. ام سلمه در این خصوص پیامون نحوه تلاوت رسول اکرم (ص) شهادت می‌دهد "حضرت همواره قرآن را آهسته و حرف به حرف می‌خواند." بنابراین خواندن قرآن با تانی و آرامش هم به هدف واقعی آن یعنی درک معانی آیات و هم و به اجر و ثواب آن نزدیکتر است. امام صادق (ع) می‌فرماید: قرآن را با شتاب نخوانید بلکه به ترتیل بخوانید و هرگاه به آیه‌ای رسیدید که در آن نام و یادی از بهشت شده است قدری تامل کنید و آن را از خدا بخواهید و اگر به آیه‌ای رسیدید که در آن وعده عذاب آمده است از آن بخدا پناه ببرید" (45)

6 - ختم قرآن بنحو مطلوب

ختم قرآن بنحو نیکو یعنی همراه با تصدیق و دعای ختم از جمله آداب تلاوت و اصول خارج شدن صحیح از آن است و آن عبارت است از: اعتراف به صدق خدا و بیان راسخ بودن در اصول اعتقادی: در روایتی آداب ورود و خروج از قرائت قرآن اینگونه بیان شده است «ان یقول فی ابتداء اعوذ بالله من الشیطان الرجیم و فی الآخر یعترف بصدق الله العلی العظیم» (46) اینکه در آغاز تلاوت استعاذه نماید و در پایان به صدق کلام خداوند نزول قرآن اعتراف نماید. علاوه بر دعای وارده دعای ختم قرآن را نیز بخوند تا از آستان قرآن بهره‌مند گردد و با دستی پر از آن جدا شود. یکی از آن دعاها چنین است: «اللهم ذکرنی فیه، ما نسیت و علمنی فیه، ما جهلت و ارزقنی تلاوته آناء اللیل و النهار و اجعله حجه لی یارب العالمین».

ج - دو آثار تلاوت

1 - جلای قلوب قرائت قرآن، روح و جان انسان‌ها را مصفا می‌کند و دل‌های زنگار گرفته آنها را جلا می‌بخشد و از آلودگی‌های گناه پاک می‌سازد چراکه با ذکر و نیاز و دعا همراه است پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «ان هذه القلوب لتصدع كما یصدع الحديد و ان جلاها قرائه القرآن» (47) یعنی این قلبها بسان آهن زنگار می‌گیرد و جلای آن قرائت قرآن است.

2 - انس و الفت

قرآن بهترین همدم و برترین یار اهل خویش است و بتحقیق آنگاه که قرآن خوانده می‌شود احساس تقرب خاصی

بائس به خدا در ما زنده می‌شود. و روحی وصف‌ناشدنی در ما دمیده می‌شود که درون را مصفا می‌سازد چنانکه دیگرهیچ حاضر نمی‌شویم از آن حالت لذت بخش جدا شویم چنانکه پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «من آنس بتلاوه القرآن لم تو حثه مفارقة الاخوان. (48) آن کس که با تلاوت قرآن انس یافته از جدائی دوستان وحشت نمی‌کند.

پاورقی ها :

- 1 - سوره حجر آیه 9.
- 2 - امالی شیخ صدوق ص 394.
- 3 - عوالی الاوالی خ 4 ص 119.
- 4 - اصول کافی ج 2 ص 599.
- 5 - اصول کافی ج 2 خطبه ص 599.
- 6 - امالی شیخ صدوق ص 438.
- 7 - نهج‌البلاغه ص 205 و خطبه 147.
- 8 - سوره بقره آیه 1 و 2.
- 9 - سوره اسراء آیه 6.
- 10 - سوره نحل آیه 89.
- 11 - کتزالعمال ج 1 ص 548.
- 12 - سوره انعام آیه 38.
- 13 - سوره انعام آیه 59.
- 14 - ینابیع الموده ص 412.
- 15 - اصول کافی ج 2، ص 603 و نهج‌البلاغه خ 110 ص 164.
- 16 - اصول کافی ج 2 ص 607.
- 17 - جامع‌الاحادیث ص 74.
- 18 - مجمع‌البیان ج 1 ص 15.
- 19 - اصول کافی ج 8 ص 89.
- 20 - سوره اعراف آیه 204.
- 21 - مستدرک‌الوسایل ج 4 ص 261.
- 22 - سوره ص آیه 29.
- 23 - اصول کافی ج 1 ص 36.
- 24 - سوره محمد آیه 24.
- 25 - سوره انعام آیه 155.
- 26 - بحارالانوارجلد 11 ص 223.
- 27 - جامع‌الاکبار ص 56.
- 28 - اصول کافی ج 1 ص 229.
- 29 - اصول کافی ج 1 ص 213.

- 30 - امالی شیخ صدوق ج 1 ص 6.
- 31 - اصول کافی ج 2 ص 603.
- 32 - اصول کافی ج 2 ص 606.
- 33 - معالی الاخبار ص 178.
- 34 - اصول کافی ج 2 ص 607.
- 35 - کنز العمال ج 1 ص 510.
- 36 - بحارالانوار جلد 11 ص 250.
- 37 - شرح غرر ج 3 ص 284.
- 38 - سوره قمر آیات 17، 22، 32 و 40.
- 39 - امالی شیخ صدوق ص 3 و 4.
- 40 - سوره واقعه آیه 79.
- 41 - سوره نحل آیه 98.
- 42 - بحارالانوار ج 2 ص 316.
- 43 - سنن دارمی ج 2 ص 474.
- 44 - سوره مزمل آیه 4.
- 45 - اصول کافی ج 2 ص 422.
- 46 - سنن دارمی ج 2 ص 474.
- 47 - ارشاد القلوب ص 78.
- 48 - شرح در ج 5 ص 369.